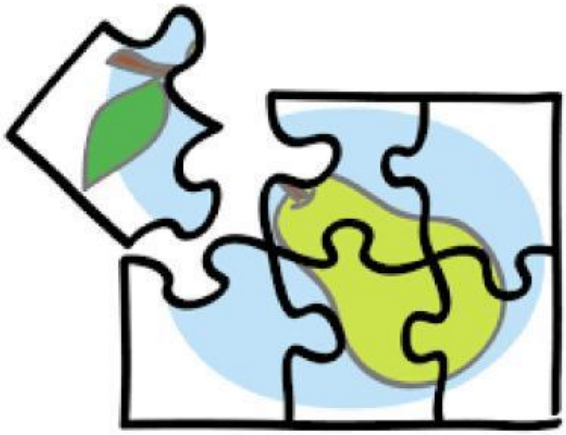
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

הַשְׁלֵם הֶחָסֵר

תוכנית לקידום שפה ואוריינות לכיתות ג–ו
המבוססת על השלמת מילים בטקסט מידעי
(קלוז)

מי רץ מהר יותר – כלב או חתול?

LIVEWORKSHEETS

פיתוח התוכנית והובלתה

ד"ר לימור קולן, מנהלת תחום דעת עברית בגיל הרך וביסודי

ד"ר מעין תדמור־טרוינסקי, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

עריכה מדעית: ד"ר רקפת דנאי, ממונה חומרי למידה מדעי הטבע, המזכירות הפדגוגית

ייעוץ אקדמי ועריכת לשון: ד"ר אנה ענבר, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

שותפות לכתיבה:

יפעת פרידמן, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

אילנית אברהם, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

תשפ"ה 2025

LIVEWORKSHEETS

מי רץ מהר יותר – כלב או חתול?

תוכן עניינים

מבוא 3
הטקסט: מי רץ מהר יותר – כלב או חתול? 4
מאפייני הטקסט 4
הצעות לפעילות מטרימה 4
חקירת לשון 5
ניתוח המילים המושמטות בטקסט ושיקולים דידקטיים בהשלמתן 5
טקסטים לתלמיד בכתיב מנוקד ובכתיב מלא חסר ניקוד 9

מבוא

לפניכם פעילות מתוך תוכנית ההוראה "השלם החסר" שמטרתה לפתח כישורי הקריאה של התלמידים תוך התמקדות בהבנת הנקרא והעשרת הידע הלשוני. בתוכנית נכללו **טקסטים למטרות מסירת מידע, הסבר ותיאור ולמטרות הנחיה והפעלה.** הטקסטים שנבחרו מעוררי עניין וסקרנות, מרחיבי דעת ועשויים לתרום לחוויית קריאה מהנה ולעידוד קריאה.

תוכנית ההוראה המוצעת מיועדת לתלמידים בכיתות ג–ו שרכשו את הקריאה, אך זקוקים לתוכנית התערבות לצורך קידום הבנת הנקרא. התוכנית מקדמת באופן ישיר את בסיסי הידע והמיומנויות הנחוצות להבנת הנקרא – ידע לשוני וידע עולם, מיומנויות קריאה בדגש על קריאה מנוטרת הבנה. התוכנית מתאימה להוראה בכיתה ולהוראה בקבוצה קטנה.

אפשר לקרוא בהרחבה על תוכנית ההוראה "השלם החסר" ב**מדריך למורה**. במדריך למורה תוכלו למצוא:

- הסבר על הכלי הדידקטי המבוסס על השלמת מילים בטקסט, על המרכיבים והמאפיינים שלו;
- מטרות התוכנית והעקרונות העומדים בבסיסה;
- מודל הוראה הכולל את מהלכי ההוראה, דגשים ושיקולים דידקטיים ופסיכו־פדגוגיים בתכנון שיעור המבוסס על כלי דידקטי זה.

LIVEWORKSHEETS

הטקסט: מי רץ מהר יותר – כלב או חתול?

החתולים מהירים יותר מהכלבים, אך הריצה מעייפת אותם, ולאחר זמן המהירות שלהם פוחתת. בהשוואה לחתולים מהירות הריצה של הכלבים נמוכה יותר, אך היא נשארת קבועה. כתוצאה מכך, לאחר זמן מצליח הכלב להשיג את החתול.

הבדל זה בין החתול לכלב משפיע על האופן שבו כל אחד מהם תוקף את הטרף שלו. הכלב פורץ בריצה במהירות קבועה ואינו מתעייף, עד אשר הוא מצליח להשיג את הטרף. לעומתו החתול מתעייף במהלך הריצה, ולכן פועל בדרך אחרת. הוא מתגנב לאט לאט אל הטרף, וכשהוא קרוב אליו, הוא פורץ בריצה מהירה כדי לתפוס אותו תוך זמן קצר.

מאפייני הטקסט

- בטקסט 99 מילים (כולל הכותרת).
- הכותרת מתייחסת לנושא הטקסט בצורת שאלה מעוררת סקרנות.
- בהשוואה בין כלב לחתול יש מורכבות רעיונית ומיומנות חשיבה מסדר גבוה.
- בעלי החיים בטקסט מוכרים היטב, אך הטקסט כולל מידע שאינו מוכר לרוב הילדים.

הצעות לפעילות מטרימה

1. נשאל את הילדים אם יש להם כלב או חתול בבית, אם היו רוצים לאמץ כלב או חתול ומדוע.
2. נבקש מהילדים שיחשבו על האופן שבו בעלי החיים הללו רצים בשעת משחק או כאשר הם רודפים אחרי טרף. האם לדעתם יש הבדל בין הכלב והחתול באופן הריצה, במהירות שלה ובדרך שהם מנסים להשיג את הטרף שלהם? מדוע?
3. הילדים יצפו בסרטונים קצרים שבהם נראים כלב וחתול בריצה ובמרדף. נשאל את הילדים מה ההבדל בין הכלב והחתול בסרטונים וכיצד כל אחד מהם מתקדם לעבר המטרה.

LIVEWORKSHEETS

חקירת לשון

השיח על הלשון מתרחש במהלך הקריאה ולאחר הקריאה.

הצעות להוראה אפשר למצוא ביחידת ההוראה "גבוה יותר, מהר יותר, גדול יותר". ביחידה זו מקבץ של שלושה תרגילים להשלמת מילים בטקסט, והם מלווים בהצעות לפעילויות המתמקדות בחקר הלשון.

ניתוח המילים המושמטות בטקסט ושיקולים דידקטיים בהשלמתן

1. החתולים מהירים יותר מה**כלבים**, אך הריצה מעייפת אותם, ולאחר זמן המהירות שלהם פוחתת.

על התלמידים לזהות מבנה תחבירי המשמש להשוואה: **א [תואר] יותר מ־ב**. במקרה הזה א=חתולים, תואר=מהירים. כלומר יש כאן השוואה בין חתולים לחיה אחרת מבחינת המהירות שלהם. רמז נוסף לכך שמדובר בהשוואה הוא הכותרת. יתרה מזאת, מן הכותרת אפשר ללמוד שההשוואה הנערכת כאן היא בין חתולים לכלבים. המילה "כלבים" מופיעה בצורת רבים במקביל למילה "חתולים". [שיקול תחבירי + שיקול של הקשר]

2. בהשוואה לחתולים מהירות הריצה של הכלבים **נמוכה** יותר, אך היא נשארת קבועה.

- תפקיד המילה החסרה הוא לתאר את מהירות הריצה של הכלבים ביחס לחתולים. על כן המילה החסרה אמורה להיות שם תואר. [שיקול סמנטי + שיקול תחבירי]
- המילה "יותר" המופיעה אחרי המילה המושמטת, היא תמיכה נוספת לכך שהמילה החסרה היא שם תואר. מילה זאת מציינת דרגה מסוימת של תכונה, ולכן לפניה אמורה להופיע מילה המציינת תכונה כלשהי. שמות תואר אכן מציינים תכונות. [שיקול סמנטי]
- מן המשפט הקודם לומדים שהחתולים מהירים יותר מן הכלבים, כלומר, מהירות הריצה של החתולים גבוהה יותר. על כן המילה החסרה, המתארת כאן את מהירות הריצה של הכלבים, אמורה להיות הפוכה. גבוהה > נמוכה [שיקול סמנטי + שיקול של הקשר]
- המילה החסרה היא ממין נקבה ובצורת יחיד, שכן היא אמורה לתאר את שם העצם "מהירות" ואמור להתקיים התאם במין ובמספר בין שם עצם לשם תואר המתאר אותו. [שיקול תחבירי]

LIVEWORKSHEETS

3. כתוצאה מכך, לאחר זמן מצליח הכלב להשיג את ה**חתול**.

- לפני המילה המושמטת מופיעה תווית היידוע **ה־**. אנו למדים מכך שהמילה החסרה שייכת לקטגוריה של שמות: שם עצם או שם תואר, הרי תווית היידוע חוברת רק למילים מהקטגוריות האלה. [שיקול תחבירי]
- כיוון שאין כאן צירוף, אלא מדובר במילה יחידה (יש נקודה אחרי המילה החסרה) – המילה החסרה היא שם עצם, הרי תפקידו של התואר לתאר את שם העצם. [שיקול תחבירי]
- התוכן הסמנטי של המילה מובן מן ההקשר, שכן המשפטים הקודמים עוסקים בהשוואה בין הכלב לחתול. [שיקול של הקשר]

4. הבדל זה בין החתול לכלב משפיע על האופן שבו כל אחד מהם **תוקף/תופס/טורף/משיג...** את הטרף שלו.

- המילה החסרה אמורה להביע פעולה המתבצעת על ידי כלב או חתול ביחס לטרף. [שיקול סמנטי]
- תמיכה נוספת לכך שמדובר בפועל היא מילת היחס "את" המופיעה אחרי המילה המושמטת. מילת היחס "את" אמורה להופיע אחרי פועל. [שיקול תחבירי]
- מבחינה סמנטית, כל פעולה שהכלב או החתול יכולים לבצע כלפי הטרף שלהם יכולה להתקבל, למשל, תוקף, תופס, טורף, משיג. [שיקול סמנטי] עם זאת, הפועל החסר חייב להתאים ל מילת היחס "את". על כן השלמה באמצעות הפועל "רודף" אינה מתאימה, שכן פועל זה מצריך את מילת היחס "אחרי" (לרדוף אחרי). דוגמה נוספת להשלמה שאינה מתאימה היא באמצעות הפועל "מתקרב" המצריך את מילת היחס "אל". [שיקול לקסיקלי]
- הפועל החסר אמור להופיע בצורת יחיד ובמין זכר כדי להתאים מבחינה תחבירית לצירוף "כל אחד מהם". [שיקול תחבירי]
- הפועל החסר אמור להופיע בזמן הווה משום שמדובר בתיאור מצב עניינים כללי. [שיקול סמנטי]

5. הכלב פורץ בריצה במהירות קבועה ואינו מתעייף, עד אשר הוא מצליח **להשיג/לטרוף/לתפוס...** את הטרף.

LIVEWORKSHEETS

- לפני המילה שהושמטה מופיעה המילה "מצליח". ההשלמה של פועל זה אמורה לבוא בצורת שם פועל (מצליח **ל**בשל, מצליח **ל**דבר...). [שיקול תחבירי]
- מבחינה סמנטית, הפועל חייב להתאים להקשר הכללי וגם להתאים למילת היחס "את" המופיעה אחריו. על כן התלמידים יכולים להשלים בשם פועל כגון "להשיג", "לטרוף", "לתפוס" וכו'. [שיקול סמנטי ושיקול לקסיקלי]

6. לעומתו החתול מתעייף במהלך ה**ריצה**, ולכן פועל בדרך **אחרת**.

- לפני המילה המושמטת מופיעה תווית היידוע **ה־**. אנו למדים מכך שהמילה החסרה שייכת לקטגוריה של שמות: שם עצם או שם תואר, הרי תווית היידוע חוברת רק למילים מהקטגוריות האלה. [שיקול תחבירי]
- מכיוון שאין כאן צירוף, אלא מדובר במילה יחידה (יש פסיק אחרי המילה החסרה המפריד בין שתי הפסוקיות/חלקי המשפט) – המילה החסרה היא שם עצם, הרי תפקידו של התואר לתאר את שם העצם. [שיקול תחבירי]
- התוכן הסמנטי של המילה מובן מן ההקשר, שכן המשפטים הקודמים עוסקים בריצה של הכלב והחתול. רמז נוסף נמצא במילה "מתעייף" המופיעה בתחילת המשפט וקשורה למהלך הריצה [שיקול של הקשר]

7. לעומתו החתול מתעייף במהלך **הריצה** , ולכן פועל בדרך **אחרת/שונה**.

- המילה המושמטת מופיעה אחרי שם העצם "דרך", על כן סביר שהמילה החסרה תתאר את המילה דרך, כלומר, היא שייכת לקטגוריה של שמות תואר. [שיקול תחבירי]
- המילה החסרה אמורה להיות שם תואר ממין נקבה בצורת יחיד, שכן אמור להתקיים התאם במין ובמספר בין שם התואר לשם העצם המתואר. [שיקול תחבירי ומורפולוגי]
- גילוי התוכן הסמנטי של המילה מחייב הסקת מסקנות הנשענת על חלקים נרחבים בטקסט, העוסקים בהשוואה בין הכלב לחתול. הביטוי "לעומתו" מצביע על ההשוואה, והמשפט הבא מתאר את האופן שבו החתול תופס את הטרף, והוא שונה מזה של הכלב. [שיקול לוגי + שיקול סמנטי + שיקול של הקשר]
- כל תואר המתאר את הדרך של החתול המתוארת בטקסט יכול להתקבל. אפשר לציין שמדובר בדרך "אחרת" או "שונה" מזו של הכלב, אך אפשר גם להעריך את הדרך של

LIVEWORKSHEETS

החתול בפני עצמה כ"יעילה", "חכמה" וכו', ללא השוואה לדרך הפעולה של הכלב. [שיקול סמנטי]

8. הוא מתגנב לאט לאט אל הטרף, וכשהוא קרוב אליו, הוא פורץ בריצה מהירה **כדי** לתפוס אותו תוך זמן קצר.

- השלמת המילה נשענת על הבנת הקשר הלוגי בין חלקי המשפט: "לתפוס אותו תוך זמן קצר" זוהי **מטרה** או **תכלית** של "פורץ בריצה מהירה". מילות קישור המציינות תכלית, כגון "כדי" או "בשביל", יכולות להתקבל.

LIVEWORKSHEETS

מִי רָץ מַהֵר יוֹתֵר – כֶּלֶב אוֹ חָתוּל?

הַחֲתוּלִים מְהִירִים יוֹתֵר מֵהַ_____, אַךְ הָרִיצָה מְעַיֶּפֶת אוֹתָם וּלְאַחַר זְמַן הַמְּהִירוּת שֶׁלָּהֶם פּוֹחֶתֶת. בְּהַשְׁוָאָה לַחֲתוּלִים מְהִירוּת הָרִיצָה שֶׁל הַכְּלָבִים _____ יוֹתֵר, אַךְ הִיא נִשְׁאֶרֶת קְבוּעָה. כְּתוֹצָאָה מִכָּךְ, לְאַחַר זְמַן מַצְלִיחַ הַכֶּלֶב לְהַשִּׂיג אֶת הָ_____.

הֶבְדֵּל זֶה בֵּין הֶחָתוּל לַכֶּלֶב מַשְׁפִּיעַ עַל הָאוֹפֶן שֶׁבּוֹ כָּל אֶחָד מֵהֶם _____ אֶת הַטֶּרֶף שֶׁלּוֹ. הַכֶּלֶב פּוֹרֵץ בְּרִיצָה בִּמְהִירוּת קְבוּעָה וְאֵינוֹ מִתְעַיֵּף, עַד אֲשֶׁר הוּא מַצְלִיחַ _____ אֶת הַטֶּרֶף. לְעֻמָּתוֹ הֶחָתוּל מִתְעַיֵּף בְּמַהֲלַךְ הַ_____, וְלָכֵן פּוֹעֵל בְּדֶרֶךְ _____. הוּא מִתְגַּנֵּב לְאַט לְאַט אֶל הַטֶּרֶף, וּכְשֶׁהוּא קָרוֹב אֵלָיו, הוּא פּוֹרֵץ בְּרִיצָה מְהִירָה _____ לִתְפֹּס אוֹתוֹ תּוֹךְ זְמַן קָצָר.

LIVEWORKSHEETS

מי רץ מהר יותר – כלב או חתול?

החתולים מהירים יותר מֵהַ_____, אך הריצה מעייפת אותם, ולאחר זמן המהירות שלהם פוחתת. בהשוואה לחתולים מהירות הריצה של הכלבים _____ יותר, אך היא נשארת קבועה. כתוצאה מכך, לאחר זמן מצליח הכלב להשיג את ה_____.

הבדל זה בין החתול לכלב משפיע על האופן שבו כל אחד מהם _____ את הטרף שלו. הכלב פורץ בריצה במהירות קבועה ואינו מתעייף, עד אשר הוא מצליח _____ את הטרף. לעומתו החתול מתעייף במהלך הַ_____, ולכן פועל בדרך _____. הוא מתגנב לאט לאט אל הטרף, וכשהוא קרוב אליו, הוא פורץ בריצה מהירה _____ לתפוס אותו תוך זמן קצר.

LIVEWORKSHEETS